

רשות ההגבלים העסקיים

החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988 בדבר מתן פטור מאישור בית הדין להסדר כובל

להסכם בין כרטיסי אשראי לישראל בע"מ (כ.א.ל)

והראל השקעות בביטוח ופיננסים בע"מ

1. פתח דבר

לפני בקשה למתן פטור מהסדר כובל להסכם בין כרטיסי אשראי לישראל בע"מ (להלן "כ.א.ל") לבין הראל השקעות בביטוח ופיננסים בע"מ (להלן – "הראל" או "הראל השקעות") שעניינו הקמת מיזם משותף להעמדת מסגרת אשראי צרכני – למשקי בית בעיקר – באמצעות כרטיסי אשראי שתנפיק חברת כ.א.ל עבור המיזם, תחת שם המותג 'Relax'.

לאחר שבחנתי את ההסדר ואת הכבילות המצויות בו, כמו גם את השפעתם האפשרית על התחרות בשוק הרלוונטי, ולאחר שנועצתי בוועדה לפטורים ולמיזוגים, שוכנעתי כי ההסדר והכבילות בו אינם מגבילים את התחרות בשוק המושפע מן ההסדר, כי הם אינם פוגעים פגיעה של ממש בתחרות בשוק כאמור, כי עיקרו של ההסדר אינו בהפחתת התחרות או במניעתה וכי אין בו כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרו. מטעמים אלו ראוי ההסדר לפטור לפי סעיף 14 לחוק, כמפורט להלן.

2. ההסכם

2.1 הצדדים להסכם

כ.א.ל היא חברה פרטית בשליטת בנק דיסקונט בע"מ (71.8%) ובעלות הבנק הבינלאומי בע"מ (28.2%) העוסקת בהנפקה ובסליקה של כרטיסי האשראי ויזה ודיינרס בישראל, מימון לבתי עסק ומימון אשראי צרכני למשקי הבית וכן בפעילות ניכיון כרטיסי אשראי. כ.א.ל הנה אחת משלוש חברות כרטיסי האשראי שפועלות בישראל.

הראל השקעות היא חברה ציבורית בבעלות משפחת המבורגר (40.01%), Sampoerna Capital Pte LTD (חברה זרה בבעלות סינגפורית – 20.2%), בנק דיסקונט (5.96%), כלל החזקות עסקי ביטוח בע"מ (6.25%) והציבור. השקעות פועלת בתחום הביטוח, שוק ההון, הנדל"ן, קרנות הפנסיה, קופות הגמל וקרנות הנאמנות.

הראל ביטוח היא חברה פרטית בבעלות מלאה של הראל השקעות, העוסקת בתחום הביטוח האלמנטארי וביטוח החיים. הראל נמנית על מועדון חברות הביטוח הגדולות והמרכזיות בישראל.

רשות ההגבלים העסקיים

2.2. עיקרי ההסכם

על פי ההסכם שבין הצדדים המבקשים את הפטור, תוקם חברה בבעלות משותפת לכ.א.ל (51%) ולהראל (49%) אשר תעסוק, בעיקר, בהקמה ובתפעול של מועדון לקוחות לצורך מתן אשראי צרכני ללקוחותיו המבוסס על פלטפורמה של כרטיס אשראי (להלן: "המועדון").

ככלל, המועדון ינפק ללקוחותיו כרטיס מועדון-אשראי מסוג Revolving ויעמיד לשם כך את האשראי הצרכני הנדרש. מלאכת ההנפקה של הכרטיסים ותפעול האשראי תבוצע על ידי כ.א.ל באופן בלעדי. בנוסף, כ.א.ל תספק למועדון את מרבית השירותים הדרושים לתפעול ולניהולו השוטף של המועדון, ובכלל זה: שירותים כלליים, שירותי הנהלת חשבונות, שיווק, אישורים, שירות לקוחות, גבייה, ניהול סיכונים, שירותי מוקד טלכאל, שירותי מוקד אפטר סייל (After Sale) ועוד.

בהסכם נקבעו, בין היתר, שני תנאים המבטיחים את מידת עצמאותו של המועדון וכושר התחרות שיהיה לו בשוק מול המתחרים השונים, בהם חברת כ.א.ל: **האחד**, ולפיו הראל תהיה זו שתקבע את שיעור הריבית שתגבה מחברי מועדון המחזיקים בכרטיסים מסוג Revolving (בהתקיים תנאי סף מסוימים); **השני**, ולפיו הנפקת כרטיס מועדון ללקוח חדש תעשה על-פי קריטריונים אובייקטיביים ו/או סטטיסטיים המבוססים על חישוב אקטוארי.

3. אשראי צרכני בישראל

3.1. רקע כללי

אשראי צרכני הנו אשראי הניתן לפרטים ולמשקי בית. האשראי הצרכני מורכב מסוגי אשראי שונים, כגון: הלוואות כנגד משכנתאות או כנגד שיעבוד פוליסות ביטוח חיים, אשראי ייעודי, אשראי שוטף לרכישות וכדו'. נכון לסוף שנת 2006 האשראי הצרכני בישראל עמד על סך של 95.8 מיליארד ₪ לערך. מנתוני בנק ישראל עולה, כי היקף פעילות הבנקים בתחום האשראי הצרכני עמד על כ- 68.560 מיליארד ₪ בסוף שנת 2005 ועל כ- 85.331 מיליארד ₪ בסוף שנת 2006.¹

להלן היקף האשראי הניתן במשק, בחלוקה למקורות האשראי, נכון לסוף שנת 2006:

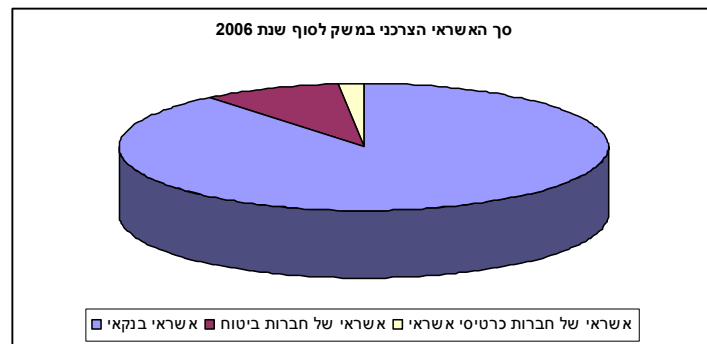
סה"כ אשראי*	נתח שוק	
85,331,000 ₪	89.04%	אשראי בנקאי
8,940,109 ₪	9.33%	אשראי של חברות ביטוח
1,562,000 ₪	1.63%	אשראי של חברות כרטיסי אשראי
95,833,109 ₪		סה"כ אשראי במשק

¹ בנק ישראל, נתונים על מערכת הבנקאות, מידע שוטף על תאגידים בנקאיים, לוח ד'-4.1 (חלוקת סיכון האשראי המאזני לפי ענפי משק בגין פעילות לווים בישראל ובחו"ל, התאגידים הבנקאיים הרגילים על בסיס מאוחד).

רשות ההגבלים העסקיים

*באלפי ₪

מנתונים אלו ניתן לראות בבירור, כי רובו המוחלט של האשראי הצרכני בישראל ניתן על ידי הבנקים. ולא בכדי;

מבנה מערכת הבנקאות הישראלית מאופיין במיעוט מתחרים ובמיוחד במיעוט המתחרים המשמעותיים. מערכת הבנקאות בישראל מתאפיינת **ברמת ריכוזיות גבוהה** - מרבית הפעילות הבנקאית בישראל מתנהלת באמצעות חמשת הבנקים הגדולים, או באמצעות תאגידים (בנקאיים ואחרים) הנשלטים על ידם. הפעילות במערכת מתנקזת אל 5 הקבוצות הבנקאיות הגדולות- קבוצת בנק הפועלים; קבוצת בנק לאומי; קבוצת בנק דיסקונט; קבוצת בנק מזרחי וקבוצת בנק בינלאומי. בסך הכל, מחזיקות קבוצות אלו ב- 93.9% מכלל נכסי המערכת הבנקאית בישראל.²

ריכוזיות גבוהה זו של חמש הקבוצות הבנקאיות הגדולות בישראל נותרה ללא שינוי גם בשנים שלאחר מכן. כך מסכם המפקח על הבנקים את פעילות מערכת הבנקאות בישראל לשנת 2006:

"בתחום הבנקאות המסחרית הושלמו צעדים מבניים שנגזרו מהחלטת הממשלה ממאי 1993. ואולם, צעדים אלו לא צמצמו מהותית את רמת הריכוזיות במערכת הבנקאות, והיא נותרה גבוהה, גם בהשוואתה לרמתה בעולם המערבי וגם בהשוואה למדינות השייכות לקבוצת ההתייחסות של ישראל.³"

² בנק ישראל, המפקח על הבנקים, יחידת המחקר, **מערכת הבנקאות בישראל - סקירה שנתית 2002**, ע' 200 (להלן: **"סקירה שנתית 2002"**).

³ המפקח על הבנקים, בנק ישראל, **מערכת הבנקאות בישראל - סקירה שנתית 2006**, בדברי ההקדמה.

רשות ההגבלים העסקיים

הריכוזיות במערכת הבנקאית בישראל משליכה מטבע הדברים על מידת התחרות בענף בכלל ועל משקי הבית והעסקים הקטנים הנמנים על מגזר הבנקאות הקמעונאית, בפרט. על פי נתוני בנק ישראל קיימים הבדלים **משמעותיים** בין משקי הבית לבין הפירמות העסקיות ככל שמדובר במדדי כוח שוק, ובמדדי ריכוזיות.⁴ בנק ישראל מסביר הבדלים אלה **בכושר מיקוח ירוד** של משקי הבית:

”על רקע הירידה ברמת התחרותיות בענף, חשוב להדגיש כי 'כוח השוק' (הכוח המונופוליסטי) שהבנקים מפעילים על משקי הבית עדיין גבוה לאין שיעור מזה שהם מפעילים על הפירמות העסקיות... במילים אחרות: כושר המיקוח של משקי הבית עם הבנקים כנראה נמוך מזה של הפירמות העסקיות.”⁵

החולשה הבולטת בכושר המיקוח של **משקי הבית והעסקים הקטנים**, עולה גם ממסקנות ועדת החקירה הפרלמנטאית של הכנסת אשר בחנה את המערכת הבנקאית בישראל:

”פערי ריבית גבוהים בין משקי הבית לבין המגזר העסקי: הריבית שמשלמים לקוחות המגזר העסקי נמוכה מזו שמשלמים משקי הבית והעסקים הקטנים, שכן כוח השוק של הבנקים כלפי המגזר העסקי מוגבל (עקב קיומה של תחרות חוץ בנקאית) וכושר המיקוח של לקוחות המגזר העסקי עדיף.”⁶

ניצול כוחם של הבנקים אל מול לקוחות המגזר הקמעונאי ביחס ללקוחות המגזר העסקי - נובע במישרין מן ההבדלים הברורים בין הלקוחות הקמעונאים לבין הפירמות העסקיות הגדולות: בפני פירמות עסקיות עומדים **תחליפי אשראי רבים יותר**. הן מסוגלות לגייס הון באמצעות מקורות אלטרנטיביים, כגון בורסות בישראל ובעולם, קווי אשראי מבנקים בחו"ל וקרנות הון-סיכון. קיומם של תחליפי האשראי משפר את כושר המיקוח של הפירמות העסקיות ביחס לכושר המיקוח של משק הבית הממוצע, הנתון לחסדיהם של הבנקים. בפני משק הבית (או העסק הקטן) כמעט ואין חלופה לאשראי בנקאי לצורכי מימון פעולותיו, למעט הנזלת חסכונות או מימוש נכסים אחרים.⁷

⁴ סקירה שנתית 2002, רה"ש 2, עמ' 200.

⁵ סקירה שנתית 2002, רה"ש 2, ע' 19.

⁶ ועדת החקירה הפרלמנטאית בעניין עמלות הבנקים, דין וחשבון מסכם, מיום 19.6.07, עמ' 14 (להלן: **"ועדת החקירה הפרלמנטאית"**).

⁷ סקירה שנתית 2002, רה"ש 2 ע' 20. ראו גם: י' פרוש, וד' רוטנברג, "מידת התחרותיות בענף הבנקאות בישראל - בתחומי הלקוחות העסקיים ומשקי הבית" סוגיות בבנקאות, גילוי 16 (מרץ 2003), ע' 5 (להלן: **"מאמרם של פרוש ורוטנברג"**).

רשות ההגבלים העסקיים

נוכח השוני שבין משקי הבית לבין פירמות עסקיות, מצליחים הבנקים להבחין בין סוגי הלקוחות השונים באופן חד: **פער הריבית**⁸ עבור משקי הבית גבוה יותר מאשר פער הריבית עבור הפירמות העסקיות. כך למשל, בשנת 2002 היה פער הריבית עבור משקי הבית גבוה ב-5.35% מפער הריבית על הפירמות העסקיות.⁹ פער זה אינו נקודתי - זוהי תמונת המצב לאורך שנים ארוכות.¹⁰

כך הסבירה ועדת החקירה הפרלמנטאריה בעניין עמלות הבנקים:

"פערי ריבית גבוהים בין משקי הבית לבין המגזר העסקי: הריבית שמשלמים לקוחות המגזר העסקי נמוכה מזו שמשלמים משקי הבית והעסקים הקטנים, שכן כוח השוק של הבנקים כלפי המגזר העסקי מוגבל (עקב קיומה של תחרות חוץ בנקאית) וכושר המיקוח של לקוחות המגזר העסקי עדיף."¹¹

מפת התחרות בתחום האשראי הצרכני היא אפוא תמונת ראי של התחרות במערכת הבנקאות כולה.

3.2. שוק כרטיסי האשראי בישראל

בישראל פועלות היום שלוש חברות כרטיסי אשראי, הנמצאות כולן בשליטה של התאגידים הבנקאיים הגדולים בישראל: חברת ישראלכרט מצויה בשליטה מלאה של בנק הפועלים בע"מ, לאומי קארד בע"מ מצויה בשליטה מלאה של בנק לאומי לישראל בע"מ וכ.א.ל מצויה בשליטת בנק דיסקונט לישראל בע"מ. מבנה זה, מגביל את מידת התחרות בתחום האשראי, הואיל והמועמדים המיידיים לתחרות בבנקים – חברות כרטיסי האשראי – מצויים בשליטת הבנקים.

מחמת מאפיינים כלכליים-מסחריים שונים של השוק, מועד שוק זה לכשלי תחרות רבים ומגוונים. בין היתר, מחסמי כניסה גבוהים במיוחד לתחום ההנפקה והסליקה של כרטיסי האשראי, ומכוח שוק שיש לכל אחת מחברות כרטיסי האשראי אל מול בתי העסק בסליקת כרטיסי האשראי שבהנפקתה.

לאור מצב זה, נדרשה מעורבות מערך ההגבלים העסקיים לפתרון בעיות התחרות בתחום כרטיסי האשראי, ובכלל זה: ביעור כשלי מונופול שהיו מצויים במשך שנים בענף כרטיסי הויזה וה-MasterCard, תוך פתיחת הסליקה של כרטיסים אלו לתחרות בין שלוש חברות כרטיסי האשראי באמצעות הסדרים לסליקה צולבת; ריסון כוחה של חברת ישראלכרט במותג הפרטי שלה; הורדת חסמי מעבר בתחום ההנפקה; הנמכת עמלת הסליקה הצולבת והאפליה שנוצרה בגבייתו, אשר מהווה עמלת ריצפה לעמלות ששילמו בתי העסק, תוך כפייה על כל חברות כרטיסי האשראי לאמץ את המתודולוגיה לקביעת גובה העמלה הצולבת שנפסקה בה"ע 4630/01 **בנק לאומי נ' הממונה על**

⁸ פער הריבית מחושב כשיעור ההכנסה מריבית ועמלות ניהול על אשראי לא-צמוד פחות שיעור ההוצאה על גיוס מקורות לא-צמודים (שיעור הריבית על פח"ק).

⁹ סקירה שנתית 2002, רה"ש 2, ע' 19-20.

¹⁰ ד' רוטנברג, "השוני בפערי הריבית בין פירמות עסקיות למשקי בית", **הפיקוח על הבנקים, יחידת המחקר** (2001).

¹¹ ועדת החקירה הפרלמנטאריה, רה"ש 6 לעיל, בעמ' 9.

רשות ההגבלים העסקיים

הגבלים עסקיים, לפי עמדת הממונה. בעניין זה ראוי אף לציין את החלטת בית הדין להגבלים עסקיים מיום 11 בנובמבר 2007 בה"ע 610/06 **בנק לאומי נ' הממונה על הגבלים עסקיים**, ולפיה חברות כרטיסי האשראי מתחייבות להתקשר בהסכמי סליקה עם חברות חדשות שיצטרפו לענף הסליקה. התחייבות זו תסייע בהורדת חסמי הכניסה לתחום ההנפקה והסליקה.

מהנתונים שלפני עולה, כי מספר כרטיסי האשראי בישראל גדל בתלילות לאורך השנים ומצוי בצמיחה מתמדת של כ-10% לשנה,¹² ונכון לחודש יוני 2007 עמד על כ-5.5 מיליון כרטיסי אשראי פעילים. בהתאמה, גם היקף העסקאות המתבצעות באמצעות כרטיסי אשראי בישראל עולה בהתמדה. היקף העסקאות נכון לשנת 2006 היה כ-132 מיליארד ₪.¹³

עד לאחרונה, עיקר פעילותן של חברות כרטיסי האשראי התמקדה בהנפקה וסליקה של כרטיסי אשראי מסוג כרטיס **חיוב נדחה (deferred debit card)** - המאפשר לצרכן לבצע רכישות ולרכז תשלומים לחיוב יחיד בכל חודש עבור הרכישות שביצע באותו חודש. מטבע הדברים, בחיוב הנדחה יש היבט מסוים של אשראי, אך מדובר באשראי קצר טווח - של כשבועיים ימים בלבד. בד בבד, אנו עדים בשנים האחרונות להשקת מוצר חדש על ידי חברות כרטיסי האשראי, אשר עניינו העמדת אשראי לתקופה שאינה קצרה – **אשראי מתגלגל (Revolving)**. האשראי המתגלגל מאפשר ללקוח לדחות ולפרוס את החיוב כרצונו, על-ידי בחירת הסכום החודשי בו הלקוח רוצה להיות מחויב, ודחיית יתרת חובו לחודש הבא בצירוף ריבית. ואולם, למרות התפתחות מואצת זו, הרי שכפי שהראינו לעיל, נתח השוק של חברות כרטיסי האשראי מסך האשראי הצרכני במשק עודנו נמוך ביותר ועומד על 1.63% בלבד.

3.3. אשראי של חברות ביטוח

מרבית חברות הביטוח רשאיות להעניק - ומעניקות בפועל - אשראי צרכני בצורה של הלוואות ללקוחותיהן כנגד פוליסת ביטוח חיים או במשכנתא, ערבות בנקאית, שעבוד כלי רכב או ביטחונות אחרים. היכולות הטכנולוגיות מגבילות את חברות הביטוח להלוואות סטנדרטיות בתאריך גביה אחיד ובריבית קבועה. ההחלטות בדבר הריבית וזמן הפירעון מתקבלות על ידי החברות בהינתן בקשה ספציפית. כיוון שההלוואות ניתנות על חשבון כספי הלקוח או כנגד ערבות אחרת, הסיכון בכשל תמורה פוחת – ועל כן יכולה חברת הביטוח להעניק אשראי זה בריבית נמוכה יותר, בהשוואה לגופים פיננסיים אחרים.

על פי נתוני הדו"חות הכספיים המאוחדים של חברות הביטוח ברבעון האחרון של 2006, סך ההלוואות שניתנו על ידי חברות הביטוח בארץ עומד על 8,940,109 מיליון ₪. מרבית האשראי ניתן כנגד משכנתאות או שיעבוד פוליסות ביטוח חיים. כפי שהראינו לעיל, נתח השוק של חברות הביטוח מסך האשראי הצרכני שניתן במשק מוערך בכ- 9.33% בלבד.

¹² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, **מדד רכישות בכרטיסי אשראי על ידי צרכנים פרטיים בשנת 2006**, הודעה לעיתונות

מיום 25.01.07, http://www.cbs.gov.il/hodaot2007n/29_07_014b.pdf

¹³ סקירה שנתית 2006, רה"ש 3 בעמ' 33.

רשות ההגבלים העסקיים

נתח שוק זה אינו משקף את ההון שזמין לחברות הביטוח לצורך העמדת אשראי, והוא עדות לעבר בו החזיקו הבנקים חלק מנכסי ההון שהיום מצויים בבעלות חברות הביטוח. בעקבות ועדת בכר והחוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות וניגודי העניינים בשוק ההון בישראל (תיקוני חקיקה), התשס"ה-2005, שחוקק בעקבותיה, חל מפנה בהתפלגות הנכסים במשק. הבנקים מכרו את קרנות הנאמנות וקופות הגמל שהיו בניהולם לידי חברות חיצוניות, ובעיקר לחברות ביטוח וקרנות הון זרות. בעקבות כך, צפוי כי חברות אלו ירחיבו את פעילותן לתחום מתן האשראי החוץ בנקאי בעתיד.

דו"ח ועדת בכר ראה בהפרדת קופות הגמל וקרנות הנאמנות מהבנקים כבסיס לכך, וכך בדו"ח¹⁴:

"במציאות בה המערכת הבנקאית שולטת, במישרין או בעקיפין, על הקצאת רוב המקורות במשק, אם באמצעות הקצאת אשראי בנקאי ואם באמצעות ניהול חלק הארי של נכסי קופות גמל וקרנות נאמנות, נמנעת התפתחותו של שוק אשראי חוץ-בנקאי ונוצרת תלות רבה מאד של הפירמות בבנקים. לעומת זאת, בשוק בו מתקיימת הפרדה בין הבנקים לבין קופות הגמל וקרנות הנאמנות, נוצר כר להפיכתן של קופות הגמל וקרנות הנאמנות לגופים המעניקים אשראי, כחלופה לאשראי הבנקאי".

ובהמשך:

"בסיכום הדברים, נראה כי אין חולק על קיומה של ריכוזיות גבוהה בשוק ההון הישראלי, ובעיקר בפעילותה של המערכת הבנקאית, הן בתחום הבנקאות המסחרית והן בפעילויות אחרות של התיווך הפיננסי... לשליטת הבנקים בנדבכים מרכזיים של תחום החיסכון וההשקעה, היינו קופות הגמל וקרנות הנאמנות, משמעויות בעייתיות בכמה מישורים - ראשית, בכך שהיא מקנה לבנקים עמדת כוח משמעותית בשוק האשראי החוץ-בנקאי, האמור לשמש חלופה תחרותית לאשראי הבנקאי הניתן על ידם".

כאמור, לנוכח יישום רפורמת בכר, קיימת סבירות גבוהה כי תואץ התפתחותו של שוק האשראי החוץ-בנקאי שגופים מוסדיים יהיו שחקנים מרכזיים בו וגוברת הסבירות שהעמדת האשראי תהווה מרכיב חשוב בעסקיהם של הגופים הללו.¹⁵

¹⁴ דו"ח הצוות הבין-משרדי לעניין רפורמה בשוק ההון, ירושלים, ספטמבר 2004, פרק 4 עמ' 17-29.

¹⁵ ראו גם: הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון, משרד האוצר, דו"ח שנתי 2006.

רשות ההגבלים העסקיים

4. השפעת המיזם על התחרות

כחלק מההערכות של חברות הביטוח להרחבת פעילותן בשוק האשראי החוץ-בנקאי, הוצגו לפני במהלך השנה שחלפה מספר חלופות אפשריות להעמדת אשראי לצרכן באמצעות דפוסים שונים של התקשרויות בין חברות ביטוח לבין חברות כרטיסי אשראי. סוגי ההתקשרויות שהוצגו לרשות נעו בין קוטב השותפות בבעלות, כך שגם בנק וגם חברת ביטוח יחלקו בבעלות על חברת כרטיסי אשראי, ועד לקוטב הסכם התפעול, שבו חברת כרטיסי האשראי נותנת שירות בתחום כרטיסי האשראי לחברת ביטוח ואילו כל שיקול הדעת המסחרי-תחרותי נתון בידי חברת הביטוח.

לדפוס התקשרות אלה היבט משותף – הכרה בכך שאין בידה של חברת ביטוח להקים חברת כרטיסי אשראי יש מאין, ולפעול בתחום כרטיסי האשראי על רגליה שלה בלבד. עם זאת, בהיבט התחרותי, קיימת שונות ממשית לעניין השפעת דפוס התקשרות האמורים על מידת התחרות האפשרית בין חברות הביטוח לחברות כרטיסי האשראי, ובין חברות הביטוח לבין הבנקים.

ככלל, דעתי אינה נוחה משיתופי פעולה בין תאגיד בנקאי לבין חברת ביטוח בתחומים בהם קיימת התכנות אמיתית לתחרות ביניהם. ברי, כי החלופה העדיפה והטובה ביותר לתחרות הייתה ועודה כניסה עצמאית של חברות הביטוח לשוק כרטיסי האשראי. דא עקא, לאחר שבחנתי את מידת התכנות כניסתן העצמאית של חברות הביטוח לשוק זה, הגעתי למסקנה כי ההסתברות נמוכה מאוד לכניסה עצמאית של חברת ביטוח לתחום כרטיסי האשראי.

המיזם שלפני, מציע מודל ביניים של שיתוף פעולה בין חברת הביטוח לבין חברת כרטיסי האשראי: הקמת חברה בבעלות משותפת לכ.א.ל (51%) ולהראל (49%). במיזם זה, ההנפקה של הכרטיסים ותפעול האשראי תבוצע על ידי כ.א.ל, כמו גם מרבית השירותים הדרושים לתפעול ולניהול השוטף של המועדון שיקים המיזם, ומאידך, להראל שמורה הזכות על פי ההסכם לקבוע את שיעור הריבית שתגבה מחברי מועדון המחזיקים בכרטיסים מסוג Revolving (בכפוף לריבית מינימום מסוימת ששיעורה אינו מגביל את כושר התחרות של החברה בתחום האשראי). כן נקבע בהסכם, כי הנפקת כרטיס מועדון ללקוח חדש תעשה על-פי קריטריונים אובייקטיביים ו/או סטטיסטיים המבוססים על חישוב אקטוארי בלבד ויתנו למיזם כלים ממשיים להתחרות בתחום האשראי ולהראל ניתנה היכולת לבקר את ההחלטה האם להנפיק כרטיס, אם לאו. בנוסף, גם גיוס ההון לצורך מתן אשראי נותק מחברת כ.א.ל. לבסוף, הצדדים הציגו בפני כי המנכ"ל המיועד של המיזם יבוא מקבוצת הראל והוא נושא משרה בכיר בה.

באמצעות מיזם זה, הראל תוכל להרחיב את פעילות האשראי שלה באופן משמעותי והיא תכנס לתחום שאינה מצויה בו כיום. המיזם צפוי אפוא להקנות להראל דריסת רגל של ממש בשוק כרטיסי האשראי.

רשות ההגבלים העסקיים

על רקע הדברים שהוזכרו לעיל, בהתייחס לריכוזיות המערכת הבנקאית ולכושר המיקוח הירוד של משקי הבית, טמון במיזם משותף זה פוטנציאל ממשי לקידום התחרות. שיתוף הפעולה כאן מאפשר להראל לעשות צעדים ראשונים בתחום כרטיסי האשראי.

חסמי הכניסה הגבוהים שעומדים בפני הראל בעת הזו, צפויים להיות נמוכים יותר בעתיד, לאחר שהראל תרכוש ניסיון וידע בתחום האמור. בהתאמה, הצידוק המרכזי לפטור זה עשוי שלא לעמוד להראל עם פקיעתו, ונכון תעשה החברה אם תיערך לפעילות על רגליה שלה בתחום כרטיסי האשראי. גם הכבילות שבהסדר מלמדות כי הצדדים להסדר רואים אפשרות ממשית, כי לאחר סיומו תעמוד הראל כבת תחרות בתחום כרטיסי האשראי.

4.1. הכבילות בהסדר

ההסכם שבין הצדדים למיזם כולל מספר כבילות:

האחת, הראל מתחייבת כי בשנה הראשונה, לאחר שתחדל מלהיות בעלת מניות במועדון, לא תפנה ללקוחות המועדון ככאלה בהצעה להנפקת כרטיס אשראי.

כבילה זו אין בה משום פגיעה בתחרות או הגבלתה שכן היא מונעת פניה ממוקדת של החברה הפורשת לקבוצת הלקוחות שבמועדון ככאלה, אך אינה מונעת פניה של הראל שאינה ממוקדת בלקוחות המיזם דווקא. פניה ללקוחות ככאלה יכולה לרוקן את העסקה מתוכנה, שכן הם מהווים את הנכס נשוא העסקה. לאור זאת, הכבילה אינה מעלה חשש תחרותי לפגיעה התחרות.

השניה, הראל מתחייבת שלאורך תקופת המיזם לא תקים ולא תהא מעורבת במועדון צרכני אחר עבור לקוחותיה שעיקרו מתן אשראי צרכני באמצעות פלטפורמת כרטיס אשראי שאינו מתופעל על ידי כ.א.ל, ולמעט כיבוד כרטיסי אשראי.

כבילה זו, בדומה לקודמתה, נועדה לשמור על תוכן העסקה ואינה מהווה פגיעה תחרותית. זאת ועוד, פרט לכ.א.ל, כאמור, ישנן עוד שתי חברות כרטיסי אשראי הפעילות בישראל ובעלות נתחי שוק הגבוהים ממנה, אליהן יוכלו חברות הביטוח האחרות לפנות לצורך הקמת מיזמים משותפים כגון זה או רכישת שירותים דומים. לאור קיומן של חברות נוספות היכולות להוות חלופה ראויה, הכבילה אינה מעלה חשש תחרותי לפגיעה משמעותית בתחרות.

השלישית, כ.א.ל מתחייבת כי עד ליום 2 באפריל 2008 או עד למועד בו לפחות שתיים מחברות הביטוח הגדולות האחרות יתקשרו בהסכם עם מנפיק כרטיסי אשראי, לפי המוקדם מביניהם, היא לא תתקשר בהסכם עם חברת ביטוח גדולה אחרת.

גם תניה זו נועדה לשמר את העסקה ואין בה כדי להעלות חשש לפגיעה משמעותית בתחרות ובפרט בשים לב למשך תוקפה המוגבל לזמן קצר ביותר.

רשות ההגבלים העסקיים

בעת שהגיעו אליי הצדדים לראשונה, כלל המיזם המשותף כבילה נוספת, כבדת משקל – הוראות ההסכם לא הבטיחו את כושר התחרות של המיזם בתחום כרטיסי האשראי. בעקבות המגעים שהתנהלו סביב עניין זה, הסדירו הצדדים את מערך היחסים ביניהם באופן שאין בו, בפני עצמו, להגביל את מידת התחרות האפשרית.

5. סוף דבר

לאחר שנועצתי בוועדה לפטורים ולמיזוגים ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ולהעניק את הפטור המבוקש.

פטור זה מוגבל לתקופה של 6 שנים.

בהתאם לסעיף 15(א) לחוק ההגבלים העסקיים נתונה החלטתי זו לערר בפני אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים וכל אדם העלול להיפגע מההסדר הכובל.

רונית קן

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, י"ג שבט תשס"ח

20 ינואר 2008